

УДК 140.8:1(091)

ПРОСВІТНИЦЬКА ПАРАДИГМА У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ Ж.-Ж. РУССО

Студ. Є. Сулова, гр. БШМК-17

Науковий керівник доц. Р.В. Множинська

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета і завдання. Метою цієї роботи є освоєння матеріалу з історіософії відповідно до вимог, які може поставити перед собою інтелігентна та інформована людина з сучасним цілісним та творчим світоглядом, формування свого власного ставлення до світу і суспільства, вміння відстоювати свободу слова, думки й вибору. Тому метою дослідження є аналіз дозвілля та виявлення його парадигмальних засад у творах Ж.-Ж. Руссо.

Завдання полягає у тому, щоб ознайомити з основами філософського мислення Ж.-Ж. Руссо.

Просвітництво є особливою стадією соціокультурної динаміки, часом переходу від суспільства релігійного традиціоналізму до суспільства із змішаною системою цінностей, серед яких пріоритетне місце посідають раціоналістичне світобачення та вільнодумство.

Мета та ідеали Просвітництва – свобода й щастя людини, мир і віротерпимість, вільнодумство та неприйняття релігійних і політичних догматів – не могли не позначитись на дозвіллі, питання якого дискутувались не лише в аристократичних салонах чи памфлетах, але й вихлюпувались зовні під час дозвіллевих заходів, політизуючи суспільну свідомість і сприяючи зростанню революційних настроїв у суспільстві. Тому погляди просвітителів охоплюють маси людей, хоча про справжнє масове розповсюдження ще не йдеться.

Водночас, паралельно з поширенням просвітницьких ідей та зміцненням їхніх засад не лише в теорії, але й у реальному житті, зароджується й набуває ваги критика просвітницької ідеології. І хоча вона має утопічний характер, значна частка її пророцтв та застережень справджується у майбутні століття. Одна з перших таких критичних позицій належить французькому просвітителю, філософу, письменнику, педагогу Ж.-Ж. Руссо, у працях якого дозвіллевій проблематиці відведено значиму роль.

Методи та засоби дослідження. У роботі були використані такі методи, як аналіз, синтез, порівняння. Дані методи дали можливість дослідити філософські та історичні ідеї Ж.-Ж. Руссо, проаналізувати спадщину філософа.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів.

Погляди Ж.-Ж. Руссо на завдання та методи виховання впливають на розвиток педагогіки у майбутньому, а його твори привертають увагу Й.Базедова, Ф.Вольтера, Ф.Ніцше, Й.Песталоцці, О.Радіщева, Л.Толстого, К.Ушинського, М.Чернишевського, Д.Юма, ін. вчених.

Ідеї Ж.-Ж. Руссо використовуються в основному у працях історико-філософського та педагогічного спрямування (В.Асмус, Л.Герман, С.Гессен, Г.Гефдінг, В.Гольдшмідт, Г.Грехем, Г.Джибладзе, О.Джуринський, ін.) у питаннях позастанового виховання, демократизації освіти, активізації навчання, батьківського виховання. Натомість, дозвіллева проблематика, що посідає у творчості Ж.-Ж. Руссо значиме місце, не знайшла ґрунтовного відображення у працях сучасних науковців.

Народжуючись гармонійно цілісною, доброю, здоровою, морально чесною та справедливою, людина, в умовах цивілізації, втрачає свою істинну сутність, спотворює природу як найвищу цінність, прототип добра та благополуччя: Подібно до прекрасної статуї Главку, яку час, море та негода повністю спотворили, зробивши її схожою на страшного звіра, а не Бога, людська душа, змінюючись у лоні суспільства від тисячі причин, знань та помилок, фізичного стану та неперервного зіткнення пристрастей, змінила свої обриси до невпізнанності; і замість істоти, що керується незмінними й твердими принципами, замість тієї величної простоти, яку вклав у неї Творець, бачимо лише розпливчасті суперечності між пристрастями та маніакальними судженнями. Щоправда, завдяки розумові людина може створити такі соціальні

умови, за яких відбудеться її повернення до природи, її «ренатуралізація»; організувати ті соціальні інститути, які не спотворюють її розвиток, а враховують особливості внутрішнього світу.

Змаганневий дух та зіткнення інтересів, не притаманні людині від природи, Ж.-Ж. Руссо вбачає у соціальній несправедливості, яку можна викоринити шляхом усунення приватної власності та реалізації відповідного виховного процесу. Докорінна зміна суспільного життя можлива за умови відновлення цілісної людини – не людини-індивідуаліста, а члена співтовариства. Основним принципом такого історичного відродження має стати спільна воля народу як результат угоди між завжди рівними, морально відповідальними та вільними громадянами. Наслідками такої суспільної трансформації, коли «кожен громадянин є нічим і ніким і нічого не може без участі усіх інших, і коли набута сила в усьому рівна або переважає сукупність природних сил усіх окремих особистостей» є утвердження принципу народоправ'я та рівності. Колективізація людини, що перешкоджає приватним інтересам, встановлюються завдяки суспільній дисципліні та, за потреби, суворим методам придушення індивідуальності. Адже свобода людини не повинна залежати від її примх, а бути «добре впорядкованою».

Виховання нового покоління відповідно до вимог суспільного договору вимагає багато зусиль та мужності, підкорення своїх інстинктів розуму. Не останню роль у цьому процесі Ж.-Ж. Руссо відводить наукам і мистецтвам, які є умовами регресу, руйнації й занепаду, що «перешкоджають на шляху осягнення найважливішого

Чи пов'язані науки і мистецтва з моральністю, соціальною нерівністю та вихованням? Чи можуть театр, музика, література, усунути чи хоча б пом'якшити конфлікт між дозвіллям і працею, пристрастю та розумом, свободою й необхідністю, якщо творчість художника несе на собі відбиток сучасних йому суспільних умов? Чи можна очікувати від митця об'єктивності, якщо він прилаштовується до смаків народу й сподівається лише на зацікавленість та оплески? І якщо мистецтво залежить від зовнішніх умов, від інтересів та соціального середовища, яке оточує митця, звідки надходить «перетворююча» сила? Адже виміром успішності театральної вистави у сучасному суспільстві є не користь, а задоволення, «головна мета – сподобатись, і якщо народ вдалося розважити, мети досягнуто». А оскільки задоволення обумовлені людськими вадами, чим привабливішим є видовище, тим згубнішим його вплив на моральну поведінку людини. Цю думку Ж.-Ж. Руссо обґрунтовує на прикладі «найзразковіших» комедій сучасності Мольєра, театр якого «є цілою школою розпусти та дурної вдачі, небезпечнішою, ніж книги, перед якими – цим вадам навчити. Найголовніша його турбота полягає в тому, щоб висміювати доброту та простодушність і викликати співчуття до тих, на чиєму боці хитрість і брехня: у нього чесні люди тільки балакають, а розпусні діють, – і найчастіше – з блискучим успіхом; нарешті, оплесками дуже рідко нагороджується гідний поваги, але, майже завжди, – спритний».

Висновки. Полягають у тому, що приступаючи до вивчення філософської спадщини будь-якого філософа, необхідно пам'ятати, що вона являє собою не просто зібрання істин, які можна представити у формі, легкої для запам'ятовування, а це є динамічним світом понять, ідей і концепцій, проблем, питань і сумнівів. Навчитися орієнтуватися в цьому світі, зрозуміло, зовсім непросто.

Систему поглядів Ж.-Ж. Руссо на дозвілля та його цінності в житті суспільства можливо вибудувати, проаналізувавши його праці філософського, педагогічного та соціального спрямування, а також художні твори і листи. Але основні аспекти світогляду Ж.-Ж. Руссо на дозвілля сформульовані у «Листі до Д'Аламбера про видовища», «Роздумах про науки та мистецтва», «Про походження і засади нерівності серед людей» і «Еміль, або про виховання». На думку Ж.-Ж. Руссо, відрізнити основоположні, вихідні елементи у природі сучасної людини, відокремити їх від штучних, насаджених зовні, можливо за умови об'єктивної оцінки сьогодення та тих шляхів, що деформують людину в сучасному суспільстві.

Ключові слова: просвітництво, парадигма, цивілізація, філософія, ідеологія, традиціоналізм, світобачення, вільнодумство.